

GRAĐA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 58
Godina XXIX
Novembar, 2024.
[str. 177-184]

© Monos 2024

Iz "Analize rada Narodnog univerziteta, Biblioteke i Kina" (1960)

Urednička napomena: U općenito promijenjenoj društveno-političkoj situaciji na području Gračanice (kadrovske promjene i dr.), ali i na poticaj viših organa političke vlasti, poslije provedenih administrativnih reformi 1955. godine (ukidanje srezova itd.), više pažnje poklanja se razvoju prosvjete i kulture. U takvoj relativno povoljnijoj klimi, nakon osnivanja Gimnazije, Narodni odbor opštine Gračanica 24. 12. 1959. godine donosi odluku o osnivanju Narodnog univerziteta kao ustanove sa samostalnim finansiranjem. U tom kontekstu, važno je napomenuti da je iste godine i Narodna biblioteka stekla status budžetske ustanove i da je na sličan način raščišćeno i pitanje statusa gradskog kina, čime su obezbijeđeni preduslovi za stabilnije poslovanje i razvoj tih institucija. Političko rukovodstvo tadašnje opštine Gračanica imalo je više razloga da podrži brži razvoj Narodnog univerziteta i kulturnih institucija u njemu. Održano je nekoliko sjednica Opštinskog komiteta i drugih opštinskih organa vlasti s ciljem utvrđivanja dugoročne politike u oblasti kulture. Od posebnog značaja bila je sjednica Opštinskog komiteta Saveza komunista, održana 27. 9. 1960. godine na kojoj je razmatrana "Analizu rada Narodnog univerziteta, Biblioteke i Kina", na kojoj je kao osnova za raspravu poslužio ranije pripremljeni pisani materijali, pojedinačno o svakoj od navedenih ustanova pod zajedničkim naslovom "O problemima kulturno-prosvjetnog i umjetničkog rada u našoj opštini". Zaključci i stavovi do kojih se došlo na toj sjednici dugoročno su opredijelili razvoj nekoliko djelatnosti iz oblasti kulture, posebno Biblioteke, koja će se, po tim zaključcima brzo integrisati u Narodni univerzitet. (O tim procesima vidi opširnije u: Omer Hamzić, Značaj osnivanja i doprinos Narodnog univerziteta općem prosvjećivanju i kultur-

nom uzdizanju naroda na širem području Gračanice, *Gračanički glasnik* br. 48/24, 33–55) Pisani materijali sa spomenutih sastanaka izvrsna su građa za dalje proučavanje i razumijevanje kulturne historije ove lokalne zajednice, a pohranjeni su u Arhivu Tuzlanskog kantona. Dokumentat koji ovdje objavljujemo u prijepisu (bez ikakvih ispravki) odnosi se na stanje Biblioteke po statistici iz 1959. godine. U istom materijalu je i dokument o čitarnosti i distribuciji štampe u Gračanici, 1960. godine koji objavljujemo takođe u prijepisu i bez ispravki.¹

Editorial Note: In the generally changed socio-political situation in the area of Gračanica (staff changes, etc.), but also at the urging of higher political authorities, more attention is being paid to the development of education and culture after the administrative reforms of 1955 (abolition of districts, etc.). In this relatively favorable climate, following the establishment of the Gymnasium, the People's Committee of the Municipality of Gračanica made a decision on December 24, 1959, to establish the People's University as an institution with independent financing. In this context, it is important to note that the People's Library also gained the status of a budgetary institution that same year, and similarly, the status of the city cinema was clarified, ensuring the conditions for more stable operation and development of these institutions. The political leadership of the then Municipality

of Gračanica had several reasons to support the faster development of the People's University and the cultural institutions within it. Several meetings of the Municipal Committee and other municipal structures were held with the aim of establishing a long-term policy in the field of culture. A meeting of the Municipal Committee of the League of Communists, held on September 27, 1960, was of particular importance, where the "Analysis of the Work of the People's University, Library, and Cinema" was discussed, using previously prepared written materials on each of the mentioned institutions under the common title "On the Issues of Cultural-Educational and Artistic Work in Our Municipality." The conclusions and positions reached at that meeting determined the long-term development of several activities in the field of culture, particularly the library, which, according to these conclusions, would soon integrate into the People's University. (For more on these processes, see: Omer Hamzić, The Significance of the Establishment and Contribution of the People's University to the General Education and Cultural Uplift of the People in the Broader Area of Gračanica, *Gračanički glasnik* no. 48/24, 33–55). The written materials from the mentioned meetings are excellent resources for further study and understanding of the cultural history of this local community and are stored in the Archive of Tuzla Canton.

¹ Arhiv Tuzlanskog kantona u Tuzli, fond Opštinski komitet Saveza komunista BiH Gračanica, kutija 4, fascikla 1, serija: Ib (1-9), Zapisnik sa sastanka Opštinskog komiteta SK Gračanica, održanog dana 27. 9. 1960. godine – Opšti spisi, br. spisa I d 85/3

NARODNA BIBLIOTEKA

U ovoj kratkoj analizi nećemo govoriti o značaju širenja knjige. Dovoljno je reći da je ona nezamjenjiva u procesu kulturnog uzdizanja masa. Bez čitalaca kojima je knjiga životna potreba nemože biti ni socijalističke kulture.

U našoj opštini u vezi sa širenjem knjige ima mnogo problema, relativna privredna zaostalost, čija je posledica dosta nizak kulturni nivo – nije knjizi dao određenu tradiciju. Koliko je nama poznato u Gračanici nema ni jednog bibliofila, a broj ličnih biblioteka je minimalan.

Ljudi koji bi hteli više da čitaju imaju svega javnu biblioteku u Gračanici. Ta biblioteka je samo to po imenu, jer joj nedostaje gotovo sve, da bi bila prava javna biblioteka. Zgrada u kojoj se nalazi ne odgovara savremenim zahtjevima. Prostorije su male i nehygijenske. Namještaj više nego skroman, a ormari za knjige dotrajali. Knjige su nabavljene slučajno nesistematski i bez ikakvog kriterija u odabiranju. Bibliotekar i ako savjesno obavlja te poslove i odgovara sadašnjim potrebama, nema stručne kvalifikacije za jednu modernu biblioteku. Knjige su dotrajale, a čitaoci ih slabo čuvaju.

Evo kako stoji s brojem knjiga i čitalaca u Gračanici:

BROJ KNJIGA U GRAČANIČKOJ BIBLIOTECI:

a/ Beletristike	kom. 2.088
b/ Političke literature	800
c/ Razne stručne literature	262
d/ Dječija literatura	595
e/ Pozorišna literatura	163

Svega: 3.908

BROJ ČITALACA GRAČANIČKE BIBLIOTEKE:

a/ Učenici	879
b/ Službenici	153
c/ Radnici	69
d/ Seljaci	23
e/ Domaćice	30

Svega: 1.154

Ovi podaci rečito govore da je knjižni fond Gračaničke biblioteke mali s obzirom na veličinu mjesta i opštine. Sem toga knjižni fond nije raznovrstan. Ne – dostaju novija izdanja, jer su srestva biblioteke za nabavku novih knjiga neznatna. Naročito je malo stručne literature, što otežava pripremanje kvalitetnih predavanja, a stručnjacima biblioteka nemože pružiti ni najosnovnija dela.

Ako se pogleda ukupan broj čitalaca od 1.154, izgleda da nije mali. Međutim najveći dio čitalaca su djaci koji čitaju lektiru naterani od svojih nastavnika. Broj odraslih čitalaca je skoro neznan naročito iz redova radnika i seljaka. Neznan je broj i domaćica koje svakako imaju više slobodnog vremena. Izgleda da se do sada nije mnogo uradilo na popularisanju knjige jer bi svakako uz izvjesnu propagandu broj čitalaca bio veći.

U Gračanici su vrlo siromašni knjižni fondovi i knjižnice škola, ustanova i društvenih organizacija.

Evo kak je stanje u nekim školama:

1/ Gimnazija	
Broj knjiga	kom. 560
2/ I – a osnovna škola	
Broj knjiga.....	801
3/ II –a osnovna škola	
Broj knjiga.....	974

Ovaj pregled nam govori da je siromaštvo školskih biblioteka još veće od gradske i da škole ne mogu uspješno izvoditi nastavu maternjeg jezika bez većeg broja knjiga. Zbog toga su čitaoci biblioteke u glavnom djaci, tako da ostali građani i kada bi hteli da čitaju ne bi mogli dobiti odgovarajuće knjige.

Sve nam ovo jasno pokazuje da je u našoj opštini krajnje ne povoljno stanje u pogledu širenja knjige medju građanstvom. Broj biblioteka i javnih i zatvorenih je vrlo mali. Knjižni fond nije dovoljan niti je raznovrstan. Krajnje je vrijeme da i organi vlasti i društvene organizacije preduzmu konkretne mjere da se stanje poboljša.

Evo šta bi bilo najpotrebnije:

1/ Trebalo bi naći pogodniju prostoriju za biblioteku i čitaonicu u Gračanici koju bi trebalo urediti kao matičnu za područje opštine. Ta biblioteka morala bi imati daleko veći broj knjiga kako beletrističkih tako stručnih i političkih. Sem toga biblioteku bi trebalo pretplatiti na sve važnije časopise – političke, književne i kulturne, kako i sve veće listove dnevne i nedeljne. Srestva za to bi morao obezbediti u prvom redu Narodni odbor opštine, zatim privredna preduzeća i društvene organizacije. SSRNJ [Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije, – *prim. uredn.*] morao bi pokrenuti akciju prikupljanja knjiga, ili odgovarajućih novčanih srestava od građana.

2/ U većim selima naše opštine trebalo bi otvoriti manje knjižnice i to: Boljaniću, Lukavici, Doborovcima, Malešićima i Sokolu. Te knjižnice bi se privremeno smjestile u mjesnim kancelarijama, ili školama zavisno od toga gdje ima više prostora. Srestva za nabavu knjiga dala bi delom opština – NOO [Narodni odbor opštine – *prim. uredn.*], a djelom bi se prikupila od gradjana preko SSRNJ. Nadzor nad ovim

knjižnicama bi za sada mogli vršiti učitelji, uz minimalni honorar koji bi se dobio od članarine čitalaca.

3/ Biblioteku u Gračanici bi trebalo urediti kao matičnu za opštinu. Pošto bi se snabdela većim brojem knjiga, mogla bi knjige pozajmljivati seoskim bibliotekama. Ona bi morala imati pokretnu biblioteku za ona sela koja nemaju uslove da formiraju manje knjižnice. Dok bi se nabavila kola koja bi služila za potrebe univerziteta i biblioteke, mogla bi knjige prenositi kola pojedinih preduzeća.

4/ Trebalo bih povećati knjižni fond školskih biblioteka i biblioteka društvenih organizacija davanjem većih sredstava.

5/ Neka krupnija preduzeća u prvom redu Ciglana "Sočkovac" u Sočkovcu trebala bi da imaju svoje knjižnice i čitaonice.

6/ Treba aktivizirati organ društvenog upravljanja – savet biblioteke i naći mu sadržaj rada u skladu sa propisima Zakona o bibliotekama.

7/ Popularisati knjigu putem predavanja o značaju knjige, naročito za vremen akcije mesec dana knjige koja se organizuje svake godine.

8/ Razmotriti mogućnost da biblioteka deli knjige građanima kod kuća, što se praktikuje u nekim mestima kao uspeo oblik širenja kruga čitalaca.

9/ Razmotriti mogućnost postavljanja stručnog bibliotekara.

O NEKIM PROBLEMIMA RASTURANJA ŠTAMPE I PERIODIČNIH PUBLIKACIJA U GRAČANIČKOJ OPŠTINI

U savremenom društvu i pored nevidjenog napretka sredstava za informacije, štampa je još uvijek najsigurnije sredstvo agitacije, propagande i ideološkog i kulturnog uzdizanja masa. Prema tome rad na širenju štampe nije taktički nego vrlo važan politički zadatak svih svjesnih faktora socijalističkog društva.

Pitanje povećanja broja čitalaca, štampe naročito se oštro postavlja u nedovoljno razvijenim opštinama kao što je naša opština. Istina da je opšti napredak koji karakteriše našu zemlju i ovdje našao svoj odraz. Činjenica je da u našoj opštini ima već sada 732 radio pretplatnika što znači da se priličan broj naših građana može informisati brzo i iz prve ruke. Međutim oni koji posjeduju radio aparate imajući u vidu širi interes kupuju i štampu, dok oni koji nemaju najčešće ne čitaju ili neredovno čitaju štampu, čime se broj informisanih znatno smanjuje. Rasturanje štampe na teritoriji naše opštine odvija se skoro potpuno stihijski. Ni jedna društvena organizacija ne vodi računa kako se štampa čita i rastura tako da se ona prodaje kao i ostala roba. U sredinama sa višim kulturnim nivoom nije ni potrebno agitovati da se štampa ku-ljuje, ali kod nas to mora biti još uvijek vrlo važan politički zadatak.

Koliko se štampa kod nas malo čita navešćemo podatke o broju prodanih listova u Gračanici koja je jedino mjesto na teritoriji naše opštine gde se štampa prodaje. Istina jedan dio gradjana naročito radnika koji putuju prema Tuzli nabavlja štampu možda

tamo, ali takvih sigurno nije veliki broj, sudeći po broju štampe prodane u gradu. Evo koliko se dnevno proda listova:

"Borba"	150 komada
"Politika"	90 „
"Oslobodjenje"	250 „
"Komunist"	120 „
"Vijesnik"	70 „
"Sport"	30 „
"Ilust. Politika"	100 „
"Front slobode"	20 „
"NIN"	10 „
"Jež"	5 „
Ostali listovi	60 „
Časopisi razni	10 „
Ilustrovani listovi	10 „

Ove brojke najrječitije govore da je broj čitalaca za sve listove izuzev možda za "Oslobodjenje" i "Komunist" minimalan. U opštini od 30.000 stanovnika rastura se 925 komada dnevnih i nedeljnih listova i časopisa. Vjerovatno da se toliko mali broj broj ne prodaje ni u jednoj opštini u našoj zemlji. Novine ne čitaju ni svi intelektualci, službenici i aktivisti društvenih organizacija. Nećemo pretjerati ako kažemo da broj prodatih listova spada u najsigurniji pokazatelj političke zainteresovanosti i idejne zrelosti gradjana, te nam to nameće da se ozbiljno pozabavimo pitanjem kako da se to stanje popravi. Evo koje mjere bi smo mogli predložiti i bez neke detaljnije analize:

– Trebalo bi proširiti mrežu prodaje štampe kako su samoj Gračanici tako i u nekim većim selima opštine.

– Dobro bi bilo kada bi u Gračanici inicijativom SSRN-a [Socijalistički savez radnog naroda – *prim. uredn.*] ili na drugi način bio osnovan biro za rasturanje štampe koji bi snabdjevaao prodavnice. Preuzeti kiosk za štampu u Gračanici.

– Po organizacijama SSRN-a, SK [Saveza komunista – *prim. uredn.*], zatim u omladinskim organizacijama, preduzećima, ustanovama i zadrugama trebalo bi proaktivovati da se javi što veći broj pretplatnika i da se odrede povjerenici za rasturanje štampe. Ustanove i druge organizacije trebalo bi da budu stalni pretplatnici pojedinih listova i časopisa.

– U Gračanici bi trebalo urediti čitaonicu gdje bi se mogli čitati svi listovi i neki važniji časopisi.

– Gdje je moguće pri Osnovnim školama u pojedinim selima otvoriti male čitaonice gdje bi se mogla čitati bar dnevna štampa.

– Preporučiti upravama škola da kod djaka sistematski rade na popularisanju štampe i da se roditelji učenika pretplate na pojedine listove.

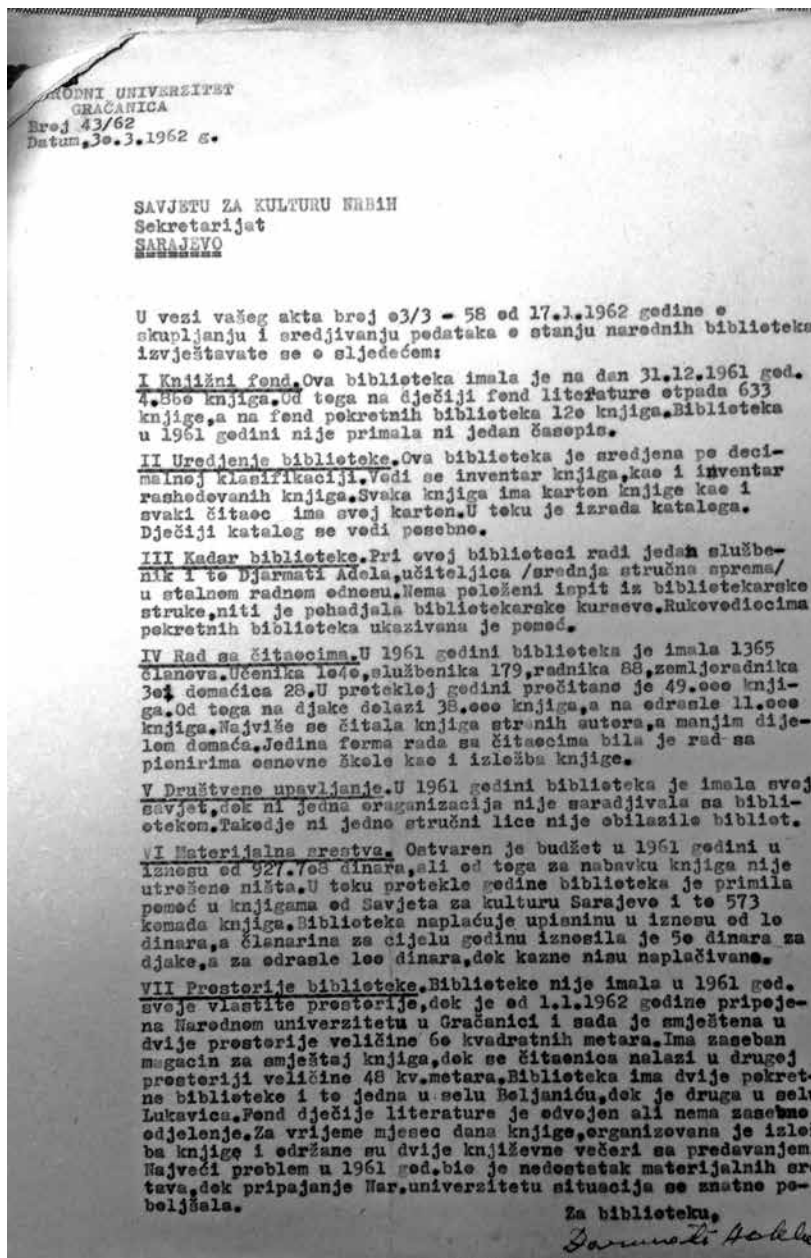
– Da se razmotri mogućnost da opštinski odbor SSRN-a u udaljenija i manja sela šalje besplatno izvjestan broj dnevnih listova i da se brine o načinu čitanja te štampe.

– Trebalo bi pokrenuti bilten koji bi gradjanstvo informisalo o stanju u našoj komuni. Za sada bi izlazio jednom mjesečno, štampan ili na *šapilografu*. Ako bi ga gradjani primili dobro i ako bi stekao saradnike mogao bi se štampati i češće, pa čak i pokrenuti lokalni list.

BIBLIOTEKA

Biblioteka je pripojena Narodnom univerzitetu još 1962. godine. Tada je imala nešto oko 3.000 knjiga i svega 300 čitalaca. U stvari to i nije bila Opštinska biblioteka, nego Biblioteka samo za Gračanicu. Univerzitet je dobio zadatak da poveća fond knjiga i broj čitalaca, da organizaciono sredi Biblioteku i da pronadje kadrove, pogodne prostorije i pogodne forme rada za doturanje knjige u preduzeća, sela i do svakog gradjana. Mnoge ove zadatke Univerzitet je uz pomoć ostalih društveno političkih faktora već izvršio. Sadašnji fond knjiga je 12.000, čitalaca ima 2.300, postoji odvojeno dječije odjeljenje, odjeljenje u Bosanskom Petrovom Selu i 7 pokretnih biblioteka u selima. U bibliotekama rade dva stalna i dva honorarna prosvjetna radnika. Jedno lice se nalazi na školovanju u Višoj pedagoškoj školi-Bibliotekarski odsjek koje stipendira
./.

Insert iz Izvještaja o radu Narodnog univerziteta za 1963. godinu o biblioteci

Izvještaj o stanju gračaničke biblioteke upućen Repubičkom savjetu za kulturu 30. 3.
 1962. g. (zagrađu (Arhiva Bosanskog kulturnog centra Gračanica)